

הלכות והליכות חנוכה

לק"י

מפסקי מרן הגאון הגדול רבי שלמה קורח זצוק"ל על פי ספריו "עריבת שולחן – ילקוט חיים".

נערך ע"י הרב אוריאל צדוק שליט"א נכד מרן זצוק"ל 054.8451734

חנוכה ומנהגיו

ביום כ"ה בכסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה. ונקראים חנוכה על שם המנוחה שנחו (חנו) ושבתו ממלחמת היוונים ביום כה בכסליו. והדלקה ראשונה בליל כ"ה בכסליו, וסימן לדבר "כה תברכו את בני ישראל".

החייבים בהדלקת נר חנוכה

- א. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק נר חנוכה. ואם יש לו בכל לילה נר אחד, אינו חייב לשאול או למכור כסותו.
- ב. הזהיר בנר חנוכה, יהיו לו בנים תלמידי חכמים, אם יחנכם בתלמוד תורה [אבל אם לא ילמדם תורה, אינם כלי לקבלת התורה בכדי שזכות נר חנוכה תהיה מסיעתם].
- ג. אשה חייבת בהדלקת נר חנוכה. לפיכך יכולה מעיקר הדין להוציא האנשים ידי חובתם. [ופשוט שבציבור אשה לא תוציא ידי חובה אנשים, מחמת כבוד ציבור].
- ד. מנהגינו כדעת הסוברים שאפילו קטן שהגיע לחינוך אינו מוציא את הגדולים ידי חובת נר חנוכה.
- ה. סומא, אם יכול להשתתף בפרוטה מוטב, ואם יש לו אשה, אשתו מדלקת עליו. ואם אין לו אשה ויש לו בית מיוחד מדליק על ידי סיוע של אחר.

אופן ההדלקה

- א. אף על פי שכתב רבינו הרמב"ם שכל השמנים והפתילות כשרות לנר חנוכה, מצוה מן המובחר להדליק בשמן היותר צלול וזך.
- ב. אין יוצאים כלל ידי חובת הדלקת נרות חנוכה על ידי אור מלכותי אלקטרוני (חשמל וכדומה) וכל שכן שאסור לברך.
- ג. אם כבתה קודם זמנה מעיקר הדין אינו צריך להדליקה עוד. וראוי להחמיר לחזור ולהדליקה. אבל אם העמידה במקום רוח וכבתה, הוי כאילו לא נתן בה שמן כשיעור, ועוד שדווקא בכבתה בשוגג אינו זקוק לה וכאן הוי כמו מזיד. ועל כן צריך לחזור ולהדליקה בלא ברכה.
- ד. מדליקין בכל בית, בלילה הראשון נר אחד, ובכל לילה מוסיף עוד נר אחד, עד שבלילה השמינית יהיו שמונה נרות. ואין הבדל בין אם היו בני הבית מרובין ובין שהיה אדם אחד.
- ה. המנהג שכל פתילה מונחת בפה לעצמה (לאפוקי שכל הפתילות יוצאות מפה אחד), דוגמת מנורת המקדש, שאף על פי שהיתה עשויה מקשה אחת, אבל כל פתילה יצאה מהקנה שלו.
- ו. המנהג להדליק נר חנוכה בכניסה לבית לצד הרחוב ואפילו הדרים בעליה יוצאים להדליק בכניסה לבית.

סדר הברכות וההדלקה

- א. קודם שמדליק מברך כל הברכות.
- ב. צריך לומר בברכת החנוכה "אשר קדשנו במצותיו וציוונו להדליק נר שְׁלִיחַנָּה" ופירושה אשר לחנוכה [ולא כנוסח להדליק נר חנוכה].

- ג. אף מי שכבר הדליק לעצמו, אם אחר כך מדליק לאחרים, המנהג לברך בנוסח "להדליק".
- ד. גר מברך ברכת "שעשה ניסים לאבותינו", ואם רצה לשנות ולומר 'שעשה ניסים לישראל', יאמר.
- ה. אם כשהדליק נר חנוכה וברך עליו היתה כונתו להדליק גם נרות אחרים, כדי להוציא אחרים ידי חובתם, מברך ברכה אחת לכולם, ואם לא, כגון שלאחר שהדליק נזדמנו לו נרות אחרים, מברך בכל פעם ופעם.
- ו. ביום ראשון של חנוכה מברך גם כן "שהחיינו". ואם הוא מדליק בשביל חבירו וחבירו עומד על ידו, מברך בשבילו ברכת "שהחיינו". אבל מי שהדליקו עליו והוא בספינה, או שעושה שליח להדליק לבני ביתו והוא אינו בבית, צריך לברך "שהחיינו" כשידליק.
- ז. מי שאינו יכול לברך, יכול איש שכבר הדליק, להדליק לו ולברך, אם הוא עומד אצלו בשעת הברכה. ומותר שאחד יברך והשני ידליק.
- ח. משהדליק הנר הראשון, שהוא עיקר, אומר "הנרות הללו אנו מדליקין" וכו'. ונהגו למשוך ההדלקה עד שמסיים קריאה הזאת.
- ט. המנהג להדליק תחילה את הנר היותר ימיני, ובכל לילה מוסיף נר בשמאל. ומדליק תחילה את הנר הנוסף ופונה לימין. וטעם שמדליקין תחילה הנר הנוסף כתב מרן השולחן ערוך, לפי שהוא מורה על הנס. שהרי בתוספת הימים נתווסף על הנס. עוד נראה לע"ד כיון שעיקר המצוה נר אחד, א"כ עיקר המצוה בנר שידליק ראשון, על כן מדליק בנר הנוסף שהוא של היום.

זמן ההדלקה

- א. זמן הדלקת נרות לדעת הרמב"ם עם שקיעת החמה שלא יקדים ולא יאחר. ושיעורה כדי שידלק הנר חצי שעה לאחר השקיעה. ויש אומרים שזמנה בצאת הכוכבים.
- ב. מי שלא הדליק מִגֵּן הנרות שצריך להדליק, כגון שצריך להדליק ששה והדליק ארבעה ואחר זמן נזכר שהחסיר שני נרות, כשבא להשלים מה שהחסיר – אינו מברך.
- ג. מי שלא הדליק לילה אחת או שתיים, מדליק בלילות הנשארים [כגון אם לא הדליק חמש לילות, כשבא להדליק בליל שישי, מדליק ששה נרות].

הדלקה מנר לנר

- א. נרות חנוכה אסורים בהנאה כל זמן שדולקים אבל אחר שעבר זמן המצוה [שהוא חצי שעה, ובערב שבת מזמן כניסת שבת עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים או לרמב"ם חצי שעה אחר השקיעה], מותרים בהנאה, וכל שכן שמותר להדליק מהם נר אחר [ביום חול].
- ב. מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה שלא באמצעות נר של חול, וזהו דוקא קודם שנעשית המצוה, אבל אם כבר נתקימה המצוה בהדלקה וכבה הנר אין להדליקו מחדש מנר של מצוה.

- ג. נר של בית הכנסת ושל שבת ושל חנוכה ושל תלמוד תורה ונר לחולה הצריך נר, ונר ליולדת ונר הבדלה קודם שהבדיל עליו ונר במוצאי שבת כדי לילך מבית הכנסת לבית, ונר במבואות האפלים – כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה.
- ד. השמש הוא נר של חול, ואין להדליקו מנר חנוכה. ובבית הכנסת אין להקפיד, לפי שכולם נרות מצוה הם ומותר להדליק זה מזה.

הדלקה בבית הכנסת

- א. נוהגים להדליק נר חנוכה בבית הכנסת אחר קדיש תתקבל דתפילת ערבית. ואם נתאחרו בתפילת המנחה עד קרוב ללילה מדליקין קודם ערבית. ובערב שבת מדליקים קודם הקבלת שבת ואחר כך אומרים הנרות הללו. ואומרים גם כן כמו בהדלקה בבית "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד" וגו'. [הערת העורך: בזמנינו במקומות שמתפללים מנחה סמוך לשקיעה, פשוט שיזהרו להדליק נר חנוכה לפני מנחה].

מה קודם

- א. מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו, שלא יצטרכו לישיב בחושך. ואם יש לו נר אחד לשבת, די בכך ובשאר כספו יקנה נר לחנוכה. ואם הוא מדליק בפנים ואין לו אפילו נר אחד לשבת, יקנה נר לחנוכה וישתמש בו גם לכבוד שבת.
- ב. אם אין לו אלא לקנות פת לשבת או נר חנוכה, הפת קודם לנר חנוכה.
- ג. נר חנוכה קודם ליין הבדלה.

דין אורח בחנוכה

- א. אורח שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית כדי להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. ואם בעל הבית מקנה לאורח חלק בשמן במתנה אינו צריך לתת לו פרוטה. ובעל הבית אינו צריך להוסיף שמן בשביל המשתתף.
- ב. אורח המשתתף (וכדלעיל) ושמע הברכה מבעל הבית נחשב לו כאילו הדליק בעצמו, ובזה לא אמרינן עליה מצוה בו יותר מבשלוחו. אבל אם הוא לא שמע הברכה, אף על פי שיצא ידי חובה, זה אינו אלא מדין שלוחו כמותו.
- ג. אורח שאין מדליקין עליו בביתו יכול להדליק בעצמו ולברך. אע"ג שאין זה ביתו [ובאופן שאינו משתתף עם בעל הבית בשמן ולא הקנה לו בעל הבית חלק בשמן].
- ד. בני הישיבות הישנים בחדרי הישיבה, מעיקר הדין אינם חייבים להדליק כל אחד לעצמו ויכולים לצאת בהדלקה אחת, וגם מעיקר הדין אינם צריכים להשתתף בפרוטה [שאינו אצלם חשש שיחשדו שלא הדליקו שהרי כולם יודעים שהם בני ישיבה ומדליקים על כולם, וכמו שנותנים להם מדור ומאכל ומשתה דבר ידוע שנותנים להם חלק בשמן להוציאם ידי חובה].
- ה. בן ישיבה הרוצה להדר ולהדליק בפני עצמו, יכוין שלא יצא ידי חובה בהדלקה של הישיבה.
- ו. שניים הדרים בבית אחד, ויוצאים בפתח אחד, אף על פי שהם חלוקים בעיסתם, דינם כאורח ויכולים להשתתף בפרוטה. והוא הדין לבן שאינו סמוך על שולחן אביו, ושניהם יוצאים בפתח אחד (מהרי"ץ, ומפורש מלשון השאלה שם שכך הוא המנהג) ויש חולקים וסוברים שאפילו אב ובנו היוצאים בפתח אחד, אם אין הבן סמוך על שולחן אביו כל אחד צריך להדליק (שתילי זתים).
- ז. בן שיש לו בית מיוחד לשינה (בנפרד מבית אביו) אף על פי שאוכל בקביעות אצל אביו, מדליק בביתו בלא ברכה.

הדלקת נרות בערב שבת

- א. בערב שבת מדליקין נרות חנוכה תחילה, ואחר כך נרות שבת. והמנהג שמתמהמהים עד קרוב לכניסת שבת.
- ב. אף על פי שבערב שבת מדליק נרות חנוכה בעוד היום גדול, (הזמן המוקדם ביותר מאחר פלג המנחה), מברך עליהם כדרכו בכל יום (שזמן זה חשוב הכשר מצוה וכמו בכל מצוה שאי אפשר לעשותה בלי הכנה מוקדמת של הכשר מצוה).
- ג. כיון שבערב שבת מדליק נרות חנוכה בעוד היום גדול צריך ליתן בהם שמן באופן שידלקו עוד חצי שעה אחר צאת הכוכבים או חצי שעה אחר השקיעה לדעת הרמב"ם.
- ד. בערב שבת צריך להניח נרות חנוכה במקום שלא יכבו כשירצה לפתוח דלת או חלון.
- ה. במוצאי שבת מדליקין נר חנוכה קודם הבדלה (מהרי"ץ, ושתילי זתים), או אחר הבדלה – הכל כפי המנהג.

עשיית מלאכה

- א. נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה, כגון כביסה ונקיון כללי של הבית וכל כיוצא בזה, בזמן שהנרות דולקים. והטעם, משום שהנס נעשה על ידי אישה.

סעודות

- א. אע"פ שכתב בשולחן ערוך (סימן תר"ע סעיף ב') שריבוי הסעודות בחנוכה הן סעודות רשות, עיין לרמ"א בהגהה שכתב שיש בזה קצת מצוה. והט"ז (שם סק"ד) כתב שלפי דברי הרמב"ם שכתב שהם ימי שמחה, מצוה לשמוח בחנוכה וכן כתב הגר"א שם.
- ב. יש מרבים בסעודות כל ערב, ובחורים וילדים עורכים מסיבות בצוותא לשירה ושמחה ומרבים באכילת גזר בכל שמונת ימי החנוכה, ובטעם הדבר, נראה שהוא לסימן על תשועת השם שהושיעם ממלכי יון שגזרו גזירות על ישראל ואת עצת אויביהם הפר וגברו על שונאיהם, וכעין מה שעושים סימנים בראש השנה. וכן מנהג זה של ריבוי אכילת גזר שבחודש זה גם מרובה בגידולו סימן טוב הוא לעמו וכשמו כן הוא 'גזר' שה' יתברך יגזור עלינו ברחמי גזירות טובות.
- טעם נוסף על פי מה שכתב ה"כלבו" והובא ברמ"א (סימן תרע סוף סעיף ב') על מנהג אכילת גבינה בחנוכה, שעל ידי יהודית בת יוחנן כהן גדול, שהאכילה את מלך יון גבינה ונרדם וחתכה ראשו, והכא נמי למנהגינו, אפשר לומר כי מה שהרבו באכילת גזר הוא לרמוז שחתכה את ראשו שהוא משמעות ושימוש לשון גזר. וכמו שנמצא בספר מלכים א (ג, כה) "ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים" וגו'.

ברכת הסופגניות המצויינות בזמנינו בימי חנוכה

- א. כתב רבינו זצוק"ל (סימן קסט) כל שאינו פת כלל כמו "ג'חנון" ו"מלאווח" וכיוצא בהם, שהם מטוגנים ועיסתן עם הרבה שמן, אפילו קבע סעודתו עליהם ברכתו "בורא מיני מזונות" ו"על המחיה" עכ"ל. ומזה נלמד לסופגניות הללו וכו"ל.

התפילות בחנוכה

- א. כל שמונת ימי חנוכה אומר "על הניסים" בברכת המזון ובתפילה. ואם שכח לאמרו אין מחזירין אותו. ואם נזכר ועדיין לא סיים אותה ברכה, אפילו נזכר בין "אתה" ל"ה" – חוזר.
- ב. יש אומרים שאם שכח לומר "על הניסים" בברכת המזון כשמיגע ל"הרחמן", יאמר "הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות, כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתתיהו" וכו'. וכן אם שכח בתפילה, כשגמר התפילה יכול לומר בלשון בקשה, "תעשה לנו ניסים ונפלאות, כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתתיהו" וכו'.

- ג. בשבת חנוכה אם אמר בברכת המזון "על הנסים" ושכח לומר "רצה והחליצנו" חוזר לראש, ואינו אומר שוב "על הנסים" לפי שאינו חובה.
- ד. אם חל חנוכה במוצאי שבת ונמשכה סעודה שלישית עד הלילה, אומר בברכת המזון "רצה והחליצנו" ואינו אומר "על הנסים" אפילו נמשך ואכל פת גם בלילה.
- ה. היה אוכל ויצא חנוכה אומר בברכת המזון "על הנסים", כיון שהולכים אחרי זמן התחלת הסעודה.
- ו. אין מנהגו להסדיר תחילה נוסח "על הנסים" כמו שמסדירים תפילת המועדים.
- ז. המנהג לומר "במה מדליקין" גם בשבת שחל בה חנוכה.
- ח. בברכת המזון, מנהגינו לומר בחול "מגדיל" ובשבת ויום טוב וראש חודש וחול המועד "מגדול". ויש שנהגו שגם בחנוכה ופורים אומרים "מגדול".
- ט. בברכת מעין שלוש לא מזכירים חנוכה ופורים.
- י. נהגו בימי חנוכה שלא ליפול על פניהם. ואין אומרים וידוי ותחנונים ולא "א-ל ארך אפיים" בהוצאת ספר תורה, אלא "יהי ה' א-להינו עמנו" וכו', ולא "למנצח יענך" ולא "תפילה לדוד" (לנוהגים לאומרו), ואין אומרים "צדקתך" בשבת במנחה.

קריאת הלל בחנוכה

- א. כל שמונת ימי החנוכה גומרים את הלל.
- ב. רבים קוראים את ההלל בקירוי כמנהג הראשונים ומכמה דורות הנהיגו רבים לקראו כל הציבור בנעימה ובצוותא.
- ג. אין אומרים הלל בבית האבל. ובחנוכה טוב שיאמרו המנחמים את ההלל כל אחד בביתו. ויש מקומות כשגומרים את ההלל אומרים אותו בבית האבל, וכשהוא בדילוג אין אומרים אותו. ויש שנהגו לאומרו גם בראש חודש וגם בחנוכה.

קריאת התורה בחנוכה

- א. קוראים בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא, שלושה אנשים בכל יום. וביום ראשון מתחילים ב"ברכת כהנים", כהן קורא עד "לפני המשכן", לוי עד "לחנוכת המזבח", וישראל קורא "ביום הראשון".
- ב. ביום שני, כהן קורא מן "ביום השני", עד "מלאה קטורת". לוי קורא עד סוף ענין יום השני, וישראל חוזר וקורא מה שקראו הכהן והלוי. ועל דרך זה בכל יום.
- ג. ביום השמיני מתחילים "ביום השמיני" וגומרים כל פרשת נשא וקוראים פרשה ראשונה של "בהעלותך" עד "כן עשה את המנורה" (ומנהג ראשונים לקרוא רק עד סוף פרשת נשא).
- ד. בשבת שבחנוכה מוציאים שני ספרי תורה, באחד קוראים שבעה קוראים בפרשת השבוע ובשני קורא המפטיר בענין חנוכה.
- ה. אם חל ראש חודש טבת בשבת, מוציאים שלושה ספרי תורה. בראשון קוראים שבעה בפרשת השבוע, ובשני קורא אחד בשל ראש חודש, ובשלישי קורא המפטיר בענין חנוכה.
- ו. יש נוהגים לומר קדיש אחר כל ספר וספר ("שתילי זיתים"). ויש נוהגים לומר קדיש רק אחר ספר ראשון ואחר ספר שני, וביום שמוציאים שני ספרי תורה, ואומרים קדיש רק אחר ספר ראשון, באופן שלעולם אינם אומרים קדיש אחר המפטיר (מהרי"ץ).

מגילת בני חשמונאי

- א. בימים הראשונים נהגו לקרוא בציבור אחרי ההפטרה, את מגילת בני חשמונאי (הנקרא גם "מגילת אנטיוכוס") המתחילה

"והוה ביומי אנטיכוס מלכא דיון" וכו', כדי לפרסם את הנס, ויש קהילות שעד דורותינו מקריאים אותה בבית לנשי הבית וילדיהן.

צידוק הדין, הספר, תענית יארצייט.

- א. אם יש נפטר בחנוכה עושים לו "מעמד" ו"מושב" ו"צידוק הדין" ו"בקשת רחמים" ו"דרשה", אף על פי שבוכה ומבכה. ויש קהילות שביום שאין אומרים בו תחנון אין עושים בו "מעמד" ו"מושב" ולא "צידוק הדין". ותלמיד חכם מותר להספידו בפניו לדברי הכל.
- ב. אף על פי שאין מספידים בימי חנוכה אלא לחכם בפניו, אָבֵל מברין כל אָבֵל בחנוכה.
- ג. מי שיש לו יארצייט בחנוכה אינו מתענה בו אלא לאחר החנוכה ואם חל ביום ראשון דחנוכה יכול להקדים. [אע"פ שאין מנהג להתענות בכל שנה ביום שמת בו האב או האם, הבאנו זאת ע"פ ה"שתילי זיתים" ומהרי"ץ אשר לא יבצר שיש שנהגו בזה.]
- ד. אין מטלטלין ספר תורה לימי שני וחמישי ושבת לבית האבל, ובימי ראש חודש וחנוכה נהגו שכל הציבור קורא מתוך החומש בלי ברכות את הקריאה של אותו היום (מהרי"ץ כתב שאחר התפילה צריכים לילך לבית הכנסת לשמוע הקריאה) ויש קהילות שטלטלו ספר תורה לבית האבל אם הוא גדול בתורה או אב בית דין.

תענית צבור, יחיד, חתנים

- א. אין גוזרים תענית על הציבור בחנוכה.
- ב. המתענה בחנוכה צריך לחזור ולהתענות למחרת [החנוכה] תענית לתעניתו, על כך שהתענה ביום קדוש זה.
- ג. תלמיד חכם שצריך להתענות תענית לתעניתו, מוטב שילמוד תורה כל היום, כי מה שהתענית אינו יכול לכפר, דברי תורה מכפרים.
- ד. אף על פי שלא פשט במדינותינו מנהג תענית חתנים, במקום שהחתנים רגילים להתענות ביום חופתם, אם הנשואין בחנוכה אין לו להתענות, לבד כ"ח בכסליו שיכול להתענות בו אף על פי שהוא יום מימי חנוכה, כיון שביום זה שרף יהויקים את המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו.
- ה. מי שנדר בלשון "הרי עלי תענית כך וכך ימים", ואירע בו חנוכה – צריך התרת חכם (ש"ע) ולדעת רבינו הרמב"ם נדרו בטל ואינו צריך התרה [שבחנוכה לא צמים מפני שהוא מדרבנן ודבריהם צריכים חיזוק ושלא יזלזלו בהם].
- ו. מי שנדר להתענות סך ימים, ואמר חוץ מיום טוב, אין חנוכה בכלל, לפי שאין דרך לקרותו יום טוב, ואם אמר שדעתו היתה גם על חנוכה הולכים אחריו ואינו חייב להתענות בהם.
- ז. אם נשבע להתענות בחנוכה, חלה השבועה (ש"ע ושת"ז).

דין השמן הנותר

- א. הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור ההדלקה (דהיינו שנתן שמן כשיעור, וכבה באמצע הזמן, או אפילו נתן יותר מכשיעור והקצהו בפירוש לשם מצוה וכבה) שורפו בפני עצמו, שהרי הוקצה למצותו. ואסור להשהותו לשנה הבאה להדליק בו נר חנוכה. ואם נתערב בשמן אחר ואין שישים לבטלו מותר להוסיף, עליו כדי לבטלו ויהיה מותר בהנאה, ויש סוברים שהשמן הנותר מותר בהנאה בכל ענין.
- ב. זקנים ואנשי סגולות מאספים פתילות החנוכה לאחר החנוכה ומשתמשים בשמן לסיכה ולרפואה [שהרי לאחר שעבר זמן חצי שעה של הדלקת מצוה מותרים בהנאה].

רוב ומיעוט – כמות ואיכות

מאמר מאת מרן הגאון הגדול רבי שלמה קורח זצוק"ל
מספרו "יש בורא עולם" עמוד קי'

יש עמים גיבורים או טובים יחסית, ויש עמים נחשלים או רעים.

אך ההבדל בין הטבע שאינו מדבר, שא"א לשנותם, שאי אפשר להפוך החול לזהב ויהלומים, והשועל הכבש לאריה, או החוץ לשושנה, אך אדם רע ופרא אפשר לשנותו לטוב ולנוח, אפשר וצריך לחנך כל פרט ופרט וכן כל אומה ואומה.

ומכאן בא הכרח לנתינת תורה מן השמים, להדריך הברואים לעשות הטוב והישר בעיני א-להים ואדם לידע מה טוב ומה רע.

ונתנה התורה לאלה שהם המעט מכל העמים, שהסכימו לכך, ואומות העולם לא הסכימו, כפי שדרשו רבותינו "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש" וגו' (דברים לג, ב') מלמד שחזר על כל האומות לקבל התורה ולא רצו, אך ישראל אמרו "נעשה ונשמע".

ותולדות העמים הוכיח דברי חז"ל שהרי יסדו להם דתות כפי מה שרצו, אין הרבה מגבלות ודרישות מזה אסור ומה מותר בכל שעה ושעה, דתות קלות ונוחות לקיום, ולא גמרו אומר שאם כבר רוצים דת הרי בין כך אינם מכחישים עד היום שהיה מעמד הר סיני ונתנה תורה מן השמים, ולמה לא קיבלו אותה כדקדוקה, אלא התחכמו לעשות שינויים כי כבד עליהם העול הזה.

תמיד נזכרתי, כך טבעו של העולם, שהרי החול רב מן הפנינים והזהב, והחוחים והברקנים רבים מן השושנים, וטבע זה כאמור לעיל נוהג גם באדם המדבר בינו ובין חבירו ובין אומה וארץ.

ואין הכמות מהוה שום מדידה לאיכות או אמת, ובדרך כלל, טבע העולם הוא בהיפך בכל ענין, ככל שהאיכות זכה יותר, מתמעטת יותר כמותה.

וכך כשתראה אפילו בתוך עם ישראל עצמו רבים התועים בדרך השקר, לעומת מיעוט, אין בעובדה זו שום קנה מדה של רוב ומיעוט. האמת, כפי שכבר הזכרנו, תתקיים מכח עצמה, אפילו יחיד מול כל הבריות בתבל, האמת היא השופטת של עצמה ואינה פרי הסכמת רבים.

בעצה אחת", וכך עשו כל צוררי ישראל בכל הדורות לקבל הסכמת עמם להרע.

האם יעלה על דעת בן אדם, שמשום שהיה לפרעה ולכל הצוררים רוב, נחשבו מעשיהם לצודקים ומעשה של אמת? על כן עם ישראל נצטוו במעמד הר סיני ששום רוב לרעות לא יקבל ולא יקובל.

וכל הבריאה בטבעיותה מראה על יסוד זה, בכל בריאתה וסדריה והקיים בה, וכי חול הים שהוא יותר מן הכסף והזהב גדלה חשיבותו?

וכי הקוצים והברקנים הנמצאים בכל מקום וזוית, מעלתם גדולה מן השושנים והורדים, וכבר הבורא ברוך הוא לעד קבע טבע ברור לעיני כל מתבונן, ממנו יקיש הליכותיו והנהגותיו בינו ובין חבריו בינו ובין אדם למקום.

גם הרוחניות אינה נמדדת לא בכמות ולא בגודל, המצוה הקלה ערכה כחמורה, ועל כן אמרו: הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של המצוות (אבות פ"ב מ"א) משום שמדידת השכר ברוחניות אינו לפי כמויות וממדים, אלא לפי עומק זכות ואיכות הדבר הנעשה בשעת מעשה.

ולכן הודיע נותן התורה ברוך הוא לעד, "לא מרובכם חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים" וגו' (דברים ז, ז).

הוי אומר כי לא רק בטבע הדומם והצומח שהזכרנו איכותיו השונות, גם בחי יש הבדל בכח בין הארי לכבש, הנמר והצב, הדוב והכריש, העופות למיניהם נחלקים במספרים רבים, בטבעם בכוחם, ביופים וגם באיכותם, כולל השימוש בהם לצרכי האדם בכל תחום ובכלל זה מאכלים מהם, הצפור היפה השוכנת בארמונות מלכים, ובין החרקים שנרתעים מהם ומחפשים דרך לאבדם מן הארמונות.

כך יש הבדלים עצומים בין בני אדם, יש חכמים גדולים עד מאד, ויש נבערים מדעת, יש בעלי זכרון עצום ויש ששוכחים אחר יום ושעה, בעלי תפיסה חדה ועמוקה, ויש שטחיים ביותר.

בעלי מזג נוח וטוב, ויש מהירי חימה ורעים בלבבם, יש גבורים מאוד, ויש חלשים שנער יהדפם, ומה שיש בפרט יש בכלל,

בכל יום משמונת ימי חנוכה בתפילת שמונה עשרה ברכות, אנו אומרים "על הנסים", דנת את דינם... מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וכו'.

בהודאה זו מפורש, שהמעטים היו צדיקים והרבים היו רשעים. הוי אומר כי גם נס אין הקב"ה עושה אלא במשפט צדק. בעינינו חשוב נס, שיגברו חלשים נגד גבורים ומעטים כנגד חלשים, בשרירות לב. אבל כלפי שמים אינו אלא דין שכך צריך להיות ועל כן נאמר גם "דנת את דינם".

ויסוד זה מפורש במסכת ע"ז (יה ע"א) אי לא אתעביד בה אסורא מתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא אתעביד ליה ניסא עיי"ש הענין במלואו.

כמות ואיכות. מיעוט ורוב משתרע בכל חלקי ההלכה המחשבה והטבע. בשמות נאמר "לא תהיה אחרי רבים לרעות, אחרי רבים להטות" (שמות כג, ב) אע"פ שבכל דיני איסור והיתר וגם דיני נפשות הדין הוא, להלך אחר רבים, מ"מ לרעות מפורש, אין הרבים קובעים כי גדר הרבים אינו משום שהם רבים הם צודקים ועמם האמת, אלא כיון שחייבים להחליט על דרך, נתנה לנו התורה רשות להלך ע"פ הרוב.

וכיון שכך, לרעות אין לנו רשות לילך אחר הרוב, כיון מה שנקבע על פי התורה והשכל שהוא רע, אין רעותו משתנה או מקבלת צידוק משום שאחריו יש רוב.

ויסוד זה הוא שכלי ומקובל על כל האומות, מה שיחשב לרע לא יעשו בחירות ויקבעו לא להלחם בנפשם ולבטל מדינתם ועצמאותם, אם יכריע הרוב.

וכן לא יחליטו ע"פ הרוב, להתיר גניבה ורצח וכל כיוצא בזה של הדרך, והזכרתי נקודות שאין חולק עליהם בין הבריות, אך להרע לישראל תמיד הסכימו רוב או כל העם, ולכן המצרים כולם נענשו ולא רק פרעה, משום שהעם רובו או כולו הסכים להרע לישראל, "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו וגו'" ולא נזכר שקמו בני עמו, וערערו על דבריו, וכמו שאנו רואים לאמר בהגדת פסח, "ויתיעצו על ישראל הוא ועמו

להצלחת כל התורמים והמסייעים
לרפואת עפרה בת שלום תחי'